

КАРТИРАЊЕ ПРОСТОРНИХ КОНФЛИКАТА И ИЗРАДА СЦЕНАРИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА БРАНИЧЕВСКОГ ОКРУГА

MAPPING OF SPATIAL CONFLICTS AND CREATING SCENARIOS OF SPATIAL DEVELOPMENT BRANICEVO DISTRICT

Награђена докторска дисертација

Годишња награда „Димитрије Перишић“ за најбољу докторску дисертацију у области Просторног планирања одбрањену у 2021/22. години

Универзитет у Београду - Географски факултет, Катедра за просторно планирање

Кандидат: др Марија Живковић

Ментор: др Дејан Филиповић, редовни професор, Универзитет у Београду - Географски факултет

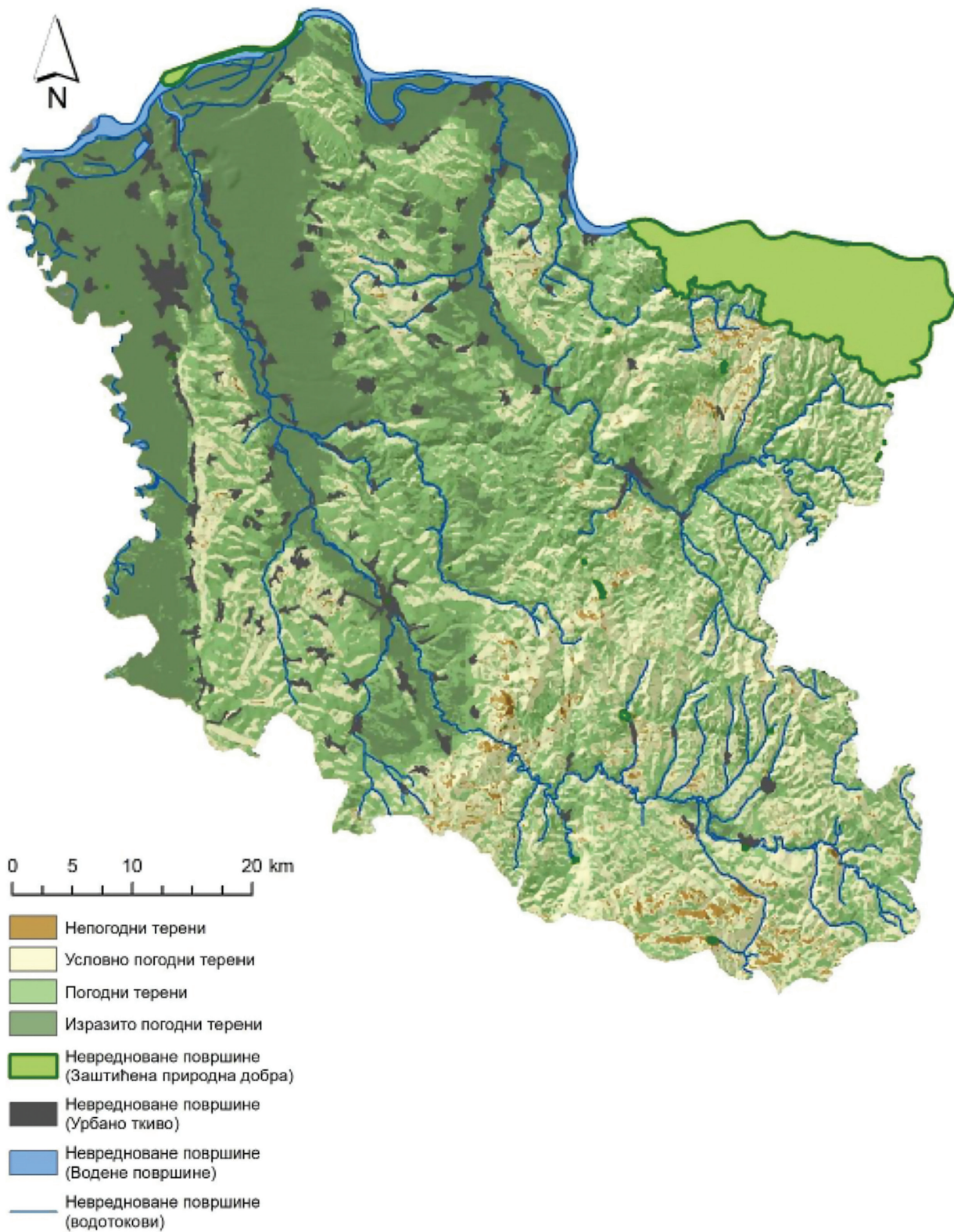
Добитница награде Института за урбанизам и архитектуру Србије „Димитрије Перишић“ за најбољу докторску дисертацију одбрањену школске 2021/22 год. на Географском факултету Универзитета у Београду је др Марија Живковић, дипломирани географ, мастер просторно планирање.

Докторска дисертација *Картирање просторних конфликата и израда сценарија просторног развоја Браничевског округа* др Марије Живковић обухватила је анализу постојећих и истраживање и картирање потенцијалних просторних конфликата. Мотивисана недостатком универзалних решења у процесу усаглашавања просторних конфликата, ауторка указује да просторни конфликти представљају променљиве категорије и да је њихова динамика условљена како променама у пределу које утичу на односе између предеоних функција, тако и променама у интересима, циљевима, вредностима и ставовима између различитих друштвених група. Како Браничевски округ одликује велики територијални капитал и могућност развоја бројних привредних грана, то је утицало на избор округа као подручја истраживања, тј. простора у коме се сучељавају различити интереси. Узевши у обзир потребе савременог човека које се односе на одмор и рекреацију у здравој животној средини, потражњу за квалитетним пољопривредним производима, непрестану потребу друштва у целини за економским развојем и минералним сировинама, као и да све наведено представља развојни потенцијал са којим располаже истраживано подручје, ауторка акценат у картирању просторних конфликата ставља на рурална подручја и анализу односа између три предеоне функције: пољопривредне производње, рекреативног туризма и експлоатације минералних сировина.

У односу на садржај поглавља дисертацију чине два конститутивна дела: први се односи на картирање потенцијалних просторних конфликата које је засновано на концепту мултифункционалних предела и односу између предеоних функција, где је концепт функција предела у дисертацији аналоган концепту екосистемских функција, и истиче способност/капацитет предела да пружи добра и услуге друштву, док други део указује на значајан утицај

система вредности на просторни развој и истиче чињеницу да истраживање просторних конфликата подразумева и истраживање система вредности друштва, који има пресудну улогу у одређивању које пределе вреди чувати и која ће се добра и услуге предела користити и одржавати. Вредновање предеоних вредности и активности које би допринеле просторном развоју округа утемељено је у дисертацији на ставовима локалног становништва и других уже и шире дефинисаних друштвених група, који су проистекли из функционалне и емоционалне повезаности са округом, чиме се истиче да различити системи вредности чине главне окидаче за настанак просторних конфликата.

Сложеност и интердисциплинарност рада захтевала је примену одговарајућег сета метода, поступака и истраживачких техника које припадају различитим научним дисциплинама. Тиме се у дисертацији истиче оригиналност у методолошком приступу, који се огледа у укрштању и синтези различитих геоколошких метода на основу којих је утврђиван капацитет функције предела, тј. степен погодности предела за развој истраживаних предеоних функција. Картиране предеоне функције посматране су као капацитет предела да пружи добра и услуге, и као такве у потпуности су аналогне функцијама у просторном планирању. Компарацијом вредности све три предеоне функције у дисертацији извршена је квантификација односа међу њима, који је у већој или мањој мери био конфликтан, те је на основу добијених резултата дефинисан ниво потенцијалне конфликтности. Анкетним истраживањем ауторка је извршила вредновање девет предеоних вредности, укључујући и четири доминантне активности (пољопривреда, рекреативни туризам, експлоатација минералних сировина и заштита природних и културних вредности), које, према мишљењу испитаника, доприносе развоју округа. Вредновање је спроведено за тринаест подручја на којима је картиран висок и условно висок ниво потенцијалне конфликтности. Резултати докторске дисертације добијени геоколошким вредновањем и квантификацијом односа између предеоних функција, као и анкетним истраживањем, у коме су испитаници изнели своје ставове о правцима развоја, представили су основу за дефинисање могућих развојних сценарија Браничевског округа.

Докторски рад Марије Живковић дао је значајан научни допринос у области геонаука, односно вредновања и планирања простора кроз анализу постојећих и идентификацију потенцијалних просторних конфликта важних за потребе одрживог развоја. У светлу тога:

- Синтезом методолошких поступака креиран је нов модел за картирање потенцијалних просторних конфликта, са акцентом на њиховој превенцији, наспрам усаглашавања, релативизације или

компромиса у њиховом решавању. У функцији предмета истраживања докторске дисертације кроз идентификацију предеоних функција и квантификацију односа између њих идентификовани су терени на којима је утврђен потенцијал за настанак просторних конфликта, чиме је указано да је ниво потенцијалне конфликтности у корелацији са степеном погодности предела, тј. капацитетом предеоне функције да пружи добра и услуге.

- Просторни конфликти посматрани су кроз вертикалну димензију, на нивоу предела, где се иницијално јављају преклапањем предеоних функција, као и кроз хоризонталну димензију, на нивоу друштва, јер које ће функције бити „изабране“, а које ће бити „потиснуте“ зависи од тренутних приоритета појединца, локалне заједнице или друштва у целини.
- Установљеним методама и техникама, идентификацијом и квантификацијом односа између предеоних функција, ауторка је направила успешну анализу „скривених“ – латентних конфликта који имају предиспозицију да прерасту у „видљиве“ просторне конфликте, указујући притом да просторни конфликти често немају јасну просторно одређену границу, као и да картирани терени Браничевског округа имају конфликтне потенцијале чији утицај може бити знатно шири и може се рефлектовати на шира подручја, попут „конфликтних бафер зона“.
- На темељима анализа, као круна истраживања, издвојена потенцијална конфликтна подручја, на основу којих су добијене додатне информације о потенцијалима Браничевског округа, послужила су за дефинисање различитих праваца развоја. У ту сврху ниво потенцијалне конфликтности може значајно утицати на будуће одлуке, као и на ревидирање постојећих, што даје потпору у дефинисању смерница у процесу креирања развојних сценарија.
- Уједно, поред идентификације терена са конфликтним потенцијалима, идентификовани су терени са највећим степеном погодности предела за развој пољопривредне производње и рекреативног туризма на подручју Браничевског округа.
- Применом новог концептуалног модела у картирању потенцијалних просторних конфликта, кроз мултидисциплинарни приступ, указано је на значај степена интеграције између просторног планирања и планирања предела, како на научном, тако и на стручном (практичном) нивоу.
- Током анализе резултата добијених анкетним истраживањем, ауторка истиче значај конструката везаности за место, тј. зависности од места и идентитета места, као критеријума за одлучивање у процесу управљања земљиштем и ресурсима и раној идентификацији потенцијалних просторних конфликта. Са тим у вези, карте потенцијалних конфликтних подручја пружиле су додатне информације о постору, што је истакло њихову кључну улогу у процесу доношења свих планских и стратешких докумената, без обзира о ком подручју је реч.

Докторска дисертација Марије Живковић има научну и апликативну вредност, манифестовану кроз комплексну анализу природних карактеристика територије и друштвено-економских потреба Браничевског округа, као и кроз идентификацију и картирање потенцијалних конфликта, са важним циљем, да се предупредне негативне последице, заштити становништво, природне и културне вредности и конструишу могућа сценарија у складу са принципима одрживог развоја. Као таква, од велике је користи институцијама, привредним субјектима, локалним заједницама, и значајна за планове и стратегије који су усмерени ка одрживом просторном развоју истраживаног округа. Издавањем конфликтних подручја са различитим нивоом потенцијалне конфликтности, ауторка је истакла потребу за дубинским и свеобухватним познавањем добара и услуга које предео нуди, као и примарних потреба друштва, чиме се стварају база и услови за постизање консензуса у доношењу одлука. Иако се представљени резултати могу искористити у процесу мониторинга и креирања развојних политика и стратегија управљања просторним конфликтима, те значајно допринети одрживом просторном развоју Браничевског округа, концептуални модел је применљив на сва друга подручја. Дакле, овим докторским радом дат је научни фундамент, како се кроз управљање просторним конфликтима кретати у циљу планирања рационалног територијалног, функционалног, али и одрживог развоја.

др Дејан Филиповић, редовни професор